

Sivistävää keskustelua 15.8.2023

Aihe: **Tavoite - Keinot - Lopputulos**

Syksyn ensimmäisessä keskustelussa tuli jälleen hyvin esiin monia ajatuksia. Keskustelut käytiin kahdessa ryhmässä, joten kaikkia ajatuksia ei valitettavasti saatu kirjattua ylös.

Sanailua

Onko tavoite sama kuin päämäärä?
Entä on määrätietoinen sama kuin tavoitteellinen?

Määrä onkin mielenkiintoinen sana. Kyseessä voi olla pituusmitta, kuten keskustelussa uumoiltiin, jolloin päämäärä viittaa matkan kohteeseen.

Toisaalta, määrä voi myös viitata määräykseen, jolloin määränpää tarkoittaa jonkin sortin komennuksen kaavailtua lopputulosta.

Ensimmäisessä merkityksessä päämäärä on monikäyttöisempi käsite, koska kun mitta on täynnä, määrän päässä voi viettää aikaakin. Tavoitteen taas menettää heti kun sen tavoittaa, koska sitä ei tarvitse sitten enää tavoitella.

Tavoitteista

Taivaanrannan maalarilla tavoitteellisuus ontuu, mutta ei se helppoa ole muillekaan.

Vaihtoehtoja

- Valitse **yksi selkeä tavoite**. Voimavarat ei jakaudu, joten todennäköisyys tavoitteen saavuttamiseen kasvaa, mutta kun *laittaa kaikki munat samaan koriin*, niin voi käydä myös huonosti.
- Valitse **monta tavoitetta**. Todennäköisyys tavoittaa edes yksi tavoite kasvaa, mutta joutuu tyytymään vähemmän vaikuttaviin lopputuloksiin. Määrä korvaa laadun.
- Valitse **monia välitavoitteita**. Näin onnistuu vähitellen ja usein. Lopulta onnistumisten sarja voi johtaa jopa määrää **ja** laatuun. Näin siis toivoisi. Lisähyötynä aina välitavoitteen tavoitettuaan voi muuttaa suuntaa pienesti tai isosti mielenkiinnon mukaan.

Keinoista

Moni ongelma on kuin sokkelo, jossa monta polkua, mutta vain yksi vie perille. Pitää siis tutkia ympäristöä, sokkelon risteyksissä, jotta voi saavuttaa tavoitteensa.

Toisin sanoen onnistuminen vaatii oppimista. Siinä hyvin yleinen ongelmanratkaisukeino: tutki uteliaasti ja opi.

Jos näennäisesti epäonnistuu ja menee umpikujiin, lopulta voi oppia jopa enemmän, kuin jos pääsee kerralla sokkelon läpi astellen juuri oikeaa polkua.

Tässä neron ja tavallisen tallaajan ero. Nero tunnistaa vaistomaisesti sopivat polut ja saa tästä ison ajallisen hyödyn, mutta ei silti kykene selittämään miksi näin on ilman tutkimista ja oppimista. Tavallisen tallaajan vaistot vetävät useammin umpikujiin.

Sokkelon selvittänyt, umpikujilla tai ilman, saa lopputuloksesta uutta tietoa, joka avartaa näköaloja eli avaa käyttöön uusia tavoitteita ja keinoja.

Päämäärän suhteen keinot ovat siis matkustamisen lisäksi tapa huomioida ja mitata kuljettua matkaa, jolloin tavoitetta voi muuttaa matkan varrella. Ei tarvitse juuttua yhteen sokkeloon vaan sieltä voi hypätä koska tahansa pois ja valita uuden haasteen; olemmehan moniulotteisia olentoja. [Mutta kuinka moniulotteisia? Sitä sietää pohtia.]

Lopputuloksista

Pyhittääkö tarkoitus keinot, kuten vanha sanonta väittää?

Vastaus saatiin saman tien:

”Ei, koska keinot lopputulosten saavuttamiseen muodostuu osaksi lopputulosta.”

Toisin sanoen, väärä tavoite tai keinot tekee työn lopputuloksesta arvotonta, turhaa.

Esimerkki

Talon rakentamisessa niin suurilla linjoilla kuin pienillä yksityiskohdilla on väliä. Jos suunnittelijalla tai rakentajalla onkin *hälläväliä*-asenne, mennään siitä mistä aita on matalin ja ihan käytännössä leikataan kulmista, niin lopputuloksena on romahtaminen.

Näiden keinojen taustalla voi olla talon omistajan/ostajan tavoitteiden sijaan laiskuus, kustannuksissa säästäminen tai vaikka aikainen lomalle pääseminen.

Jos tavoite ja keinot ei osu yhteen muiden yksilöiden tavoitteiden ja keinojen kanssa, tulee kysyä itseltään **miten toimisi, jos olisi itse toisen saappaissa**. Tässä tapauksessa, tekisikö samat kurjat kikat oman talon kohdalla?

Toinen esimerkki

Väkivaltainen ääriivasemmistolainen tai äärioikeistolainen poliittinen sissiliike muodostuu vähitellen yhteiskunnan kahtia jakaantuessa ja yksittäisten tekojen äärimmäistyessä ajan myötä.

Jos tavoitteeksi olisi valitti keskitie eli sekajärjestelmä, jossa yhteisomistuksen ja yksityisomistuksen hyödyt otetaan käyttöön ilman kummankaan haittoja, olisi välttytty sissisodalta.

Jos keinoiksi olisi valittu keskustelu ja kokeellinen tutkimus, olisi välttytty äärimmäistymiseltä ja väkivallalta sekä kerätty paljon hyödyllistä tietoa tulevaisuutta varten.

Tällaisista asioista on toki käyty jo pitkä filosofinen väentö muun muassa velvollisuusetiikan ja utilitarismin kannattajien välillä. Onneksi filosofit valitsevat keinoikseen lähtökohtaisesti mietiskelyn ja sanan säilän konetuliaseiden sijaan!

Taiteesta

Länsimainen suunnitelmallinen näkemys toiminnasta on suoraviivainen. Yritykset, poliittiset järjestelmät ja ihmiset kaikki otettu osaksi ahnasta kehityskonetta.

Yhteiskunnalliset tavoite voisivat olla myös vähemmän tarkkoja:

- kauneus
- ihmisyyys
- kokemukset
- muu ”sentimentaalinen höttö”

”Self-help-kirjallisuudessa häiritsee tämä tavoitekeskisyys.”

”Suoraviivaisuus on kuvitelmaa. Polku muuttuu koko ajan.”

Kuvataiteessa tavoite ei määrää lopputulosta.

Taiteilija ei voi toistaa itseään muuttumatta parodiaksi itsestään.

Todistaa vain, että taskut on tyhjäät eikä ole muuta annettavaa.

Elämässä liian monia muuttujia usein tiellä. Ei voi saada varmuutta toimiensa seuraamuksista ilman että yksinkertaistaa. Jopa matematiikassa ja mekaniikassa näin.

”Lopputulos on väistämättä ristiriitainen tavoitteen kanssa, jos lähtökohdissa on epämääräisyyksiä.”

Syistä

Uunin asennus vanhassa talossa meni mönkään, kun virtajohtojen värikoodit eivät olleen nykyajan tasalla. Tällä kertaa talon asukit selvisivät säikähdyksellä ja asentaja syytteittä, mutta kyllä kuolemakin kävi kylässä katsomassa, josko aika olisi.

Onko hyvillä, rakentavilla tarkoitusperillä ja syillä arvoa?

Esitettiin vaihtoehtoinen kolminaisuusteesi:

Tavoite, keinot, **syit** (*motives*)

”Onko lopputuloksilla siis väliä ollenkaan?”

”Niillä arvioidaan miten muut osiot meni.”

Huomataan virheet ja opitaan miten sokkelosta ulos pääsisi.

Teesiin ei syvemmin puututtu, koska seuraavaksi siirryttiin painavaan väittämään...

Vastuullisuuden järjestelmällistämisestä

Väittäjä

ESG -pisteytysjärjestelmä [joukko poliittisesti valittuja ympäristöllisiä, yhteisöllisiä ja hallinnollisia vaatimuksia yritystoiminnasta] vaatii tietyissä tilanteissa tiettyihin [poliittisesti määriteltyihin] ryhmiin tietyn määrän yksilöitä joilla on tietty ihonväri, sukupuoli tai muu [poliittisesti määritelty] ominaisuus. Tätä järjestelmää rakennetaan vastuullisuuden ja tasa-arvon nimissä.

Lopputulos

- Ei palkata osaamisen perusteella
- Päädytään syrjintään rodun/sukupuolen/yms. perusteella.

”Onko tekijöiden tietoinen tavoite vai kyseessä vain osaamisen ja ymmärryksen puutetta?”

”Kommunistien juoni?”

”Luultavasti raha ja valta taustalla.”

”Mikä on tämän järjestelmän perimmäinen tavoite?”

”Halutaan tuhota nykyinen järjestelmä, luoda uusi järjestelmä ja ottaa se haltuun.”

”Ei kuulosta kovin tehokkaalta tavalta rikkoa järjestelmä.”

”Järjestelmän voi tuhota sisältä tai ulkoa.”

Yleistäen ulkoa muutosta yrittäessä kohtaa enemmän vastustusta. Sisältöpäin muutos voi tapahtua hitaasti ja varmasti. Järjestelmä muuttuu tunnistamattomaksi, mutta harva tunnistaa muutoksen laatikon sisältä.

”Paikallinen yritystoiminta tuhotaan, kun toiminta kammitetaan ESG-vaatimuksilla ja suuret kansainväliset yhtiöt täyttää kilpailutyhjiöön.”

”Globalistien juoni?”

”Ihmisiä on moneen junaan.”

”Perustavan järjestelmän tulisi olla yhteinen ja reilu.”

”Tarvitaan uusia ajatuksia, jotta saadaan tehtyä maailmanlaajuisesti yhteisiä ratkaisuja, kun niille on tarvetta.”

”Mutta parhaat ratkaisut ovat kuitenkin paikallisia. Maailmanlaajuisilla yleisillä ratkaisuilla yritetään korvata tarkat paikallisesti sopivat keinot.

Ei pidä mennä liian pitkälle tässä asiassa.

Keskustelua keskustekokeilusta

”Entä miten aihe pätee täällä tässä keskusteluryhmittelykokeilussa?”

”Tavoite lisätä keskustelua ja saada useampi puhumaan jakamalla osallistujat 4-6 hengen ryhmiin. Noin 8 hengen kohdalla alkaa olla jo pulaa puheenvuoroista. Lähtökohtaisesti homma toimii, mutta kaikkea ei saa toki kirjattua.”

Vastaehdotuksena vaihtoehtoinen keino

”Puheenjohtaja voisi jakaa puheenvuoroja hiljaisille.”

Vastaehdotukselle vastalause

”Ei toimisi minulle, koska usein vaipuu ajatuksiin ja keräilee tietoa ennen puhumista.”

Vastaehdotuksen vastalauseelle vastaväite

”Olen utelias siitä mitä toisessa ryhmässä sanotaan. Nyt menee ohi muutamaa sanaa lukuun ottamatta.”

[Toisesta ryhmästä kuuluu: ”Sanotaan, että korot katastrofaalisia, kun on jo 4.5%, mutta aikanaan oli 15%, joten ...]

”Toinen kirjuri tarvitaan?” [Toim. huom. Saa ~~uhrautua~~ ryhtyä vapaaehtoiseksi.]

”Tai käytä äänitettä ja valjasta tekoäly muuntamaan se kirjoitukseksi.”

”Äänitteessä on yksityisyysongelma, koska kenties niitä ei poistettaisikaan samantien vaan jäisivät jemmaan muiden ties minkä tavoitteiden takia.”

”Minun ääntä saa kyllä äänittää vaikka kuvan ja nimen kera. Seison kaikkien sanojeni takana!”

”Hyvä. Nyt jää joku jälki kuitenkin, muuten unohtuisi mitä aiheita milloinkin aivoiltiin.”

”Jää jälki myös alitajuntaan ja kaikki vaikuttaa lopulta kaikkeen käytökseen.”

Sanomisista

”Onko mitään sellaista mitä ei ole jo sanottu?”

”Joskus onnistuin sanomaan 3 sanaa, johon kaveri sanoi ”Noita sanoja ei ole kukaan koskaan sanonut yhdessä”, mutta en muista mitä ne oli”.

[Hetkeä myöhemmin...]

”Muistin mitkä ne sanat on, mutta ne on sen verran röyhkeitä, että jätän sanomatta.”

”Tämä ainakin muistetaan!”

[Kirjailijan haamu ilmestyi paikalle!]

”Whenever people agree with me I always feel I must be wrong.”
- *Oscar Wilde* -

[Kirjailijan haamu katosi paikalta!]

”Varsinkin, jos suurin osa samaa mieltä.”
”Enemmistö harvoin oikeassa.”

”Perustele. Miten kansanvalta toimii, jos asia on näin?”
[Perustelut jäivät seuraavan aiheen jalkoihin.]

Tasa-arvosta

”Kiinassa, Intiassa ihmisarvo määritellään sukujuurien perusteella.”

”Myös suomessa käy näin.”
”Tuokin on perusteltava!”

”On koulutetut, julkkikset, varakkaat ja sitten on syrjäytyneet.”

”Valtion edessä kaikki kuitenkin yhdenvertaisia. Yksilölliset erot saa ottaa huomioon, jos on tosiasiallinen syy, eikä kyse ole silloin syrjinnästä.”

Esimerkki

”Rampa ei voi olla palopelastaja.”

Eletyn elämän esimerkki

”En päässyt opiskelemaan psykologiaa, koska puute matikkapäästä ja päntättävänä 500 sivua tilastomatikkaa!” Reilua?

”Ihmisarvo on eri asia, kuin että henkilökohtaisesti voi arvostaa jotakuta enemmän kuin toista.”

”Ja koettu syrjintä on eri asia kuin tosiasiallinen syrjintä”

”Ja kuinka paljon nyt on sitä oikeaa rasismia?”

[**Jälkipolville tiedoksi:** viime aikoina riehunut valtakunnallinen keskustelumyräkkä rasismin määristä ja määritelmistä.]

”Sateenkaarimaailma, jossa kaikki on hyvin, ei voi olla olemassa.”

”Tasa-arvoa ei voi lopulta saavuttaa.”

”Totta. Tasa-arvoutopiaan ei päästä, mutta pitää yrittää!”

”Mitä tasa-arvo tarkalleen tarkoittaa?”

”Tasa-arvon tavoitteena ihmisille mahdollisimman samat lähtökohdat ja kohtelu.”

”Puhutaan myös mahdollisuuksien tasa-arvosta.”

[Erona lopputulosten tasa-arvoon, johon edellä esitelty vastuullisuusjärjestelmä osittain perustui.]

”Ei pidä olla turhaa estämistä.”

”Väitän, että suurin osa ihmisistä kannattaa YK:n ihmisoikeusjulistusta.”

”Myös kapitalismia perusteltu tasa-arvolla eli mahdollisuuksilla.”

”Paitsi jos on rutiköyhä.”

”Tähän vastauksena sosiaalitet, yleinen koulutus, yms.”

[Kapitalismi (yksityisomistus) halutaan tasapainottaa sosialismilla (yhteisomistus).]

”Ei voi olla hyvää ettei huonoakin. Kaikissa työkaluissa ja järjestelmissä sama ongelma.”

”Vahingoille ei myöskään mahda mitään. Jos lyö päänsä tai jotain, menettää mahdollisuuksia”

”Jos syntyy rikkaaseen perheeseen on enemmän painetta menestyä!”

”Suosio tuo mukanaan silmäpareja ja arvostelua.”

Tyytyväisyydestä

Asiat ottaa helposti itsestään selvinä. Esimerkiksi terveyden.

”Välttelen kärsimystä nykyään, vaikka kyynistynytkin viime aikoina.”

”Jos nukkuu liian vähän ei välttämättä huomaa, miten se vaikuttaa kielteisesti.”

”Myöhään herääminen ja kiire on kärsimystä.”

”Ihmiset merkillisiä. Tyytyväinen voi olla köyhäkin. Kaikki on suhteellista. Voi olla perustarpeet kasassa ja yhteisöllisyyttä.”

Onko tyytyväisyys eri asia kuin onni?

Onnellisuudesta

”Onko tiedon tavoittelu onnellisuuden tae?”

[Ei vastausta pöytäkirjassa...]

”Onnellisuus ja turvallisuus minulle aina yhdessä.”

”Kuolema tuo surun, mutta ei romuta onnellisuutta.”

”Alzheimer potilaan/läheisen kuolema voi olla jopa huojentavaa.”

”Voiko päästä omin käsin onneen?”

”Jotkut piikittää onnea suoraan suoneen?”

“Onni on vain aivokemiaa?”

“Vai näkyykö sielun kokemukset vain kemiallisesti aivoissa?”

Väite 1, vertaa väitteeseen 2:

”Onni on hetkellistä ei pysyvä olotila.”

Väite 2, vertaa väitteeseen 1:

”Onnellisuus on pysyvä olotila. Voi olla onnellinen ja surullinen samaan aikaan.”

Laajempi väitös 3 onnellisuuden perimmäisestä rakenteesta:

- Onnellisuus on perustaso jonka päällä tunteet kuten ilo/suru tapahtuu.
- Jos korkea onnellisuuden taso, on helppo palautua tunteiden myrskyjenkin jälkeen.
- Jos matala onnellisuuden taso, ei tule kestäämään tunteiden vuoristoratailua paljoa.
- Elämän kokemukset ja sattumukset vaikuttaa onnellisuuden tasoon korottavasti tai madaltavasti.

Kyse jonkinlaisesta henkisestä kestävyydestä. Onko onnellisuuden olotila sitä?

Onnellisuuden tavoittelusta

”Pitäisikö onnellisuuden olla tavoite?”

”Jos näin niin onnettomuus on taattu!”

”Se on uskontojen yleinen päämäärä.”

”Elämä on matka kohti kuoleman jälkeistä onnea.”

”Rahalla saa sosiaalista pääomaa ja aineellisia hyödykkeitä {*material*}, joilla tavoitella onnea.”

”Grillillä voi tehdä ruokaa ja kutsua kavereita paikalle.”

”Eli välillisesti saavutetaan onnellisuus [ystävyyks], joka onkin aineetonta {*immaterial*}!”

”Hengen köyhyys johtaa tähän kulutukseen, mukavuuden tavoitteluun!”

”On tärkeää, että käyttäytyy hyvin tässä maailmassa, mutta maallinen onni ei minulle tärkeää.”

”Elän *totuudellisuudessa*, menen polkua pitkin kohti turvallisuuden tunnetta.”

”Joillekin taas ei riitä mikään.”

”Turvallisuuden tunne pitäisi riittää.”

”Suhde omaan kuolevaisuuteen, kärsimykseen, olemassaoloon on tärkeä osata ja ymmärtää.”

”Tässä ja nyt pitää ottaa kaikki irti!”

”Maailmaan syntymisen todennäköisyys on pieni, joten olen kiitollinen siitä.”

[Todennäköisyys kyseenalaistettiin.]

”Onko sillä edes väliä, voi silti olla kiitollinen.”

”Itsemurhaajat ei ajattele näin.”

”Ei kukaan pakota olemaan kiitollinen. Voi sanoa, että voi v***u mikä elämä!”

”Jos kärsii, voi kirotta elämää.”

”Siitä voi oppia, jos ei liiallista?”

Kärsimyksen pitäisi aina johtaa oppimiseen, mutta... jotkut toistaa samoja virheitä. Onko kärsimyksestä oppiminen merkityksellisyyden määritelmä?

”Ei kuitenkaan suositella traumatisoitumista!”

”Mitä järkeä pyöräillä ympäri Eurooppaa kuukauden. Raskasta, mutta aina löytyi hienoja paikkoja.”

”Harvoin käy asiat kuin Manulle illallinen.”

Avioliitosta

Onko avioliiton tavoite onnellisuus?

”Avioliitto, onnellinen aluksi, mutta parin vuoden päästä maanpäällinen helvetti”

”Lasten takia pysytään yhdessä.”

”Kyseessä ajan kanssa kertyvä onni. Ei pidä olla liian suuret tavoitteet heti alkuun.”

Kun vuorovaikutus toimii, molemmat saa liitosta onnea.

”Halu olla toisen kanssa on tarpeeksi. Mihin avioliittoa tarvitaan?”

- ”Sitoutuminen toiseen, turvallisuuden tunne”
- ”Viesti muille, velvollisuus.”
- ”Saada muut kateellisiksi!”
- ”Mitä isommat juhlat, sen epävarmempi suhde!”
- ”Miksi edes esitellä suhdetta muille?”
 - ”Nyt mä omistan tän!”

”Jaan romanttisiakin julkaisuja somessa, koska se voi inspiroida ja jakaa hyvää.”

”Vilpittömät viestit saa jopa eniten huomiota.”

”Voi kuitenkin tulla kiiltokuvamainen vaikutelma, jos ei ikinä jaa kielteisiä näkemyksiä.”

”Entä jos myönteiset julkaisut masentaa joitakin?”

”Maailemassa niin paljon murhetta ja kurjuutta. Haluaisi kuulla myönteistä lisää.”
”Marinaan, jaettuun kärsimykseen, helpompi samaistua.”

Turvallisuuden tunteesta ja turvallisuudesta

Yksilö on joko:

1. Turvassa. Tuntee turvallisuutta
 - o Onko tässä tilanteessa valittamista?
2. Turvassa. **Ei** tunne turvallisuutta
 - o Tässä tilanteessa ympäristön tutkiminen auttaa. Muuten vaikea luottaa kehenkään muuhun vaikka syitä olisi.
3. **Ei** turvassa. Tuntee turvallisuutta
 - o Tässä tilanteessa voi herkästi lähteä *soitellen sotaan* ja teloa itsensä urakalla!
4. **Ei** turvassa. **Ei** tunne turvallisuutta
 - o Tässä tilanteessa saattaa tehdä ihan mitä tahansa, koska ei todistetusti voi luottaa kehenkään!

Mikä on turvallisuuden tunteen arvo, jos vain yhdessä tapauksessa neljästä se johtaa yksilön kannalta hyödylliseen lopputulokseen?

Syrjinnästä

Voiko syrjintää hyvittää syrjimällä?

Uusintaako ”positiivinen syrjintä”, kuten affirmative action -toimet [jotka Yhdysvaltojen korkein oikeus kielsi hetki sitten: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65886212>] rasismia?

”Jos yksilöä kohdellaan huonosti, pitäisi voida myös auttaa.”

”Vajaiden voimavarojen jakaminen ainainen ongelma.”

”Voimavarojen jako voi olla keinotekoista.”

”Työpaikatkin voi jakaa osiin.”

Tosin sitten puoliintuu työajan lisäksi palkka.

Takaisin syrjintään...

[Näinkin päättyy joku joskus sanomaan.]

When the Name Matters -tutkimuksessa huomattiin, että Suomessa pelkästään nimi ja sukupuoli vaikuttaa työhaastatteluihin kutsumisen yleisyyteen tietyillä aloilla (ravintolatyö, pitopalvelu, vähittäiskauppa, toimistotyö, siivoustyö, asiakaspalvelu).
[Ylen juttu: <https://yle.fi/a/3-11023468>]

Ulkomaalaistaustaiset nimet vähensivät huomattavissa määrin haastattelukutsujen määrää vaikka tosiaan hakijoiden kaikki muut ominaisuudet olivat saman tasoisia. Kyse siis selkeästi oletuksiin perustuvasta syrjinnästä.

Mielenkiintoisesti naisia kutsuttiin useammin haastatteluihin kuin miehiä, joten siitäkin saa vetää vastaavat johtopäätökset.

”Mustalaiset on Euroopan neekereitä!”
[Näinkin päätyy joku joskus sanomaan!]

”Rikostilastoissa yliedustusta tummilla.”
”Niin metsä vastaa kuin siihen huudetaan.”
Mihin johtaa, mistä johtuu?

”Kaikki vaikuttaa kaikkeen!”
”Vaikea yksilönä pitää yllä myönteistä asennetta jos paikallinen ympäristö latistaa koko ajan.”
”Ylöspäin pääsee sattumalta, kun tuntee oikeat ihmiset.”

”Myös työnantajan näkökulma tulee ottaa huomioon.”
”Työpaikan työnteon tavat, kulttuuri erilaisia. Luotetaanko ulkomailla hankittuun osaamiseen/koulutukseen.”
”Ehkä voisi olla avoin uusille työnteon tavoille?”

Esimerkki

Virastotyöntekijä/kirjallisuuden tutkija ei saa työtä, koska oletettu rähinöitsijä romanitaustan takia. Ryhmästä tehdään taas yleistyksiä.

”Luonnossa samaa touhua, eloonjääminen kaiken taustalla.”

Yleistyksen syvällä, koska tunteilla on luonnollinen tarkoitus.
Taipumus vieraan pelkoon pitänyt ihmiset hengissä.
Tämä pitää tiedostaa, jotta voi muokata omaa käytöstään.

”Jos toimii pelkästään järjellä tulisi paljon enemmän vahinkoa, kun jos kuuntelee tunteitaan.”

”Tietoinen järkipäätös voi myös ylittää luontaiset taipumukset.”

Ratkaisu syrjintään on nähdä toinen ihminen yksilönä.
Identiteettipolitiikka ainoastaan uudentaa yleistyksiä ryhmistä.